

BÁRDOSNÉ GRESKOVITS ZSUZSANNA

**A SZŐLŐTERÜLET KIHASZNÁLTSÁGA AZ EGRI BORVIDÉKEN
AZ 1980-AS ÉVEK VÉGÉN***

ABSTRACT: (Utilization of vineyards in the wine-district of Eger in the late eighties) The dissertation deals with the changes in the area of vineyards in the wine-district of Eger during the past 25 years.

Analysing the data given in the charts it can be clearly ascertained that the proportion of vineyards has hardly increased compared to the entire cultivated area, although the most profitable utilization of the region would be wine-growing.

The economical reasons for this very slow development can be traced in the lack of interest on the side of wine-growers. The stagnating low prices of grapes and wine, and the rapidly increasing expenses of production make wine-growers hesitating and cultivating uneconomical.

In this region other species of plants cannot be grown so prominently. On the whole, changes should be made concerning economy and ownership; and interest should be raised on behalf of estates and smallholders as well.

The closing chapter of the dissertation deals with the possible solutions of the matter.

I. BEVEZETÉS

"Eger a szőlő és a bor városa".

A szüreti feliratok igazságtartalma napjainkra erősen csökkent, fényük megkopott, az egeri bor világhíre ma már inkább legendáiból él. A nagyüzemi szőlőtermelés el-
lentmondásai kiéleződtek, a termelői, ágazati és népgazdasági érdekek erősen üt-
köznek.

* A tanulmány kézírata 1990. januárjában került leadásra, így az azóta eltelt változásokat természetesen nem közli.

Vajon kiknek az érdeke az elbürokratizálódott nagyüzemi struktúra fenntartása a termeléstől az értékesítésig? Nem kellene-e minél gyorsabban, a termelők biztonságát figyelembe véve, tulajdont váltani, hiszen a szőlőtermelés még ma is olyan ágazat, amely a leggyorsabban reagálna a privatizálásra, mivel évtizedeken át a "vagyonszerzés" lehetőségeként élt a köztudatban. És milyen legyen ez a változás? A potenciális termelők érdekein túl, okvetlen népgazdasági érdek is, hogy a táj lehetőségeit kihasználva végre a leggazdaságosabb növénykultúrát alakítsuk ki mindenütt, és ne hagyjuk veszendőbe menni azokat a termelési tapasztalatokat, amelyek itt, az egri borvidéken évszázadok alatt felhalmozódtak.

Sajnos, a mostani tendenciák kifejezetten ez ellen hatnak. A jelenlegi termelés-feldolgozás-értékesítés rendszere olyan mértékű inproduktív apparátust tart fenn, hogy már alig-alig működik. Napjaink feladata, hogy ezen változtassunk, akkor talán újra tartalmat nyernek Petőfi szavai is:

"Hol jó bort érzek, betérek.
Ne térnék hát Egerbe?
Ha ezt a várost elkerülném,
az Isten is megverne."

II. A BORVIDÉKEK TERÜLETI KIJELÖLÉSE

A szőlő- és bortermelés egyike mezőgazdaságunk nagy történelmi múlttal és gazdag hagyományokkal rendelkező ágazatainak.

Jelentőségét hazánkban egyrészt intenzív jellege adja, amely kifejezésre jut nagy munkaigényességében, a magas beruházási költségekben, és az általa hozott termelési értékben is. Másrészt jelentőségét fokozza az a sajátossága, hogy szőlőműveléssel a szántóföldi növények termelésére kevésbé vagy egyáltalán nem alkalmas talajok is hasznosíthatók. Különösen igaz ez történelmi borvidékeinkre.

Mezőgazdasági termelésünkben a szőlő különleges szerepét és fontosságát az a tény is jelzi, hogy időszakonként újabb törvénycikkek, rendeletek szabályozzák a szőlőtermesztést.

1936-ban került sor a zárt szőlőtermelő körzetek kijelölésére. Ezt követte a szőlő-, gyümölcs- és borgazdálkodásról szóló 1959. évi 23. sz. törvényrendelet és az ennek végrehajtására kiadott 2/1959. FM-ÉLM. számú rendelet.

Tizennégy borvidékünk mellé, az 1970. évi 36. sz. rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 40/1977. (XI.29.) MÉM sz. rendelettel, bovidékekbe sorolták tizenötödikként az Ászár-Neszmélyi borvidéket, tizenhatodikként a Dél-Balatonit, valamint módosították néhány község hovatartozását.

Az egri borvidék esetében, a Borsod Megyei Szomolya községet kivették közigazgatási, távolsági okokból.

A 40/1977. (XI. 29.) MÉM számú rendelet az alábbiakban rögzítette Magyarország borvidégeit, borvidékekbe nem sorolt jó bortermő helyeit és csemege-szőlő termelő körzeteit.

A) Borvidékek:

1. Alföldi	9. Mecsekaljai
2. Ászár-neszmélyi	10. Szekszárdi
3. Badacsonyi	11. Villány-siklói
4. Balatonfüred-csopaki	12. Dél-Balaton
5. Balatonmelléki	13. Bükkaljai
6. Móri	12. Egre
7. Somlói	15. Mátraaljai
8. Soproni	16. Tokaj hegyaljai

B) Borvidékbe nem sorolt, jó bortermőhelyek

C) Csemege-szőlő termelő körzetek

Egri borvidék

Eger városának, Andornaktálya, Demjén, Egerbakta, Egerszalók, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros községeknek a szőlőkataszter szerinti I. és II. osztályú területei (1985) 1981-re elkészült és 1982-től érvényben van a szőlőkataszter, amely a települések árutermelő borszőlő telepítésre alkalmas földterületeinek jegyzéke.

A szőlő termőhelyi katasztere az egyes települések telekkönyvi térképszelvényeiből áll, amelyben a környezeti tényezők alapján értékelt területek (ökotópok)

lehatároltak, és azonosító kódszámmal, valamint római számú osztályjelöléssel el-
látottak.

A szőlő biztonságos termelésére alkalmas területek meghatározásánál az ég-
hajlati tényezők és a talaj figyelembe vétele mellett döntő szerepe volt a terület
tengerszint feletti magasságának, a lejtőszögnek, az expozíciónak, a termőtalaj vas-
tagságának és néhány infrastrukturális jellemzőnek is, mint például a városhoz való
közelség, az utak minősége, a szőlő beszállításának ideje.

A szőlő termőhelyi kataszterének osztályozása szempontjából:

- I. osztály: szőlőtermesztésre kiválóan alkalmas
- II. osztály: szőlőtermesztésre alkalmas
- III. osztály: szőlőtermesztésre feltételesen alkalmas
- IV. osztály: szőlőtermesztésre alkalmatlan.

Ennek megfelelően jelenleg folyamatban van a 40/1977. (XI. 29.) MÉM. ren-
delet módosítása (1989).

Így a szőlőtermesztés termőhelyei:

- a.) a borvidékek (bortermő vidékek)
- b.) a borhelyek (bortermő helyek)
- c.) az egyéb szőlőtermő helyek

A rendeletmódosítás felsorolja a szőlőtermelő térségek településeit, de a bor-
vidékeket és a borhelyeket csak a felsorolt településeknek a szőlőkataszter szerint
meghatározott osztályú területei képezik. Más településeknek a szőlő termőhelyei
katasztere szerint I. és II. osztályú területei egyéb szőlőtermő helynek minősülnek.
(Részletesen csak az egri borvidéknél mutatom be.)

Változást terveznek a borvidékek kijelölésében is:

1. Alföldi borvidék	11. Soproni
2. Csongrádi borvidék	12. Sokoróaljai
3. Hajós-Vaskúti borvidék	13. Dél-Balaton
4. Ászár-Neszmélyi	14. Szekszárdi
5. Badacsonyi	15. Mecsekaljai
6. Balatonfüredi-Csopaki	16. Villányi-Siklói
7. Balatonmelléki	17. Mátraaljai
8. Somlói	18. Egri
9. Móri	19. Bükkaljai
10. Etyeki	20. Tokaj hegyaljai

A 40/1977. (XI. 29.) MÉM rendelkezéshez képest a rendelet módosítás az *egri borvidék* kijelölését is megváltoztatja. Eger város és a 11 község mellé a mátraaljai borvidékből átsorolja Aldebrőt, Egerszólátot, Feldebrőt és Verpelétet, így a két borvidék természetes határa a Tarna lesz.

III. A SZŐLŐTERÜLET BEMUTATÁSA

1. sz. táblázat

Az egri borvidék szőlőterületének alakulása
az elmúlt 25 évben

M e g n e v e z é s	Az egri borvidék községeinek szőlőterülete (ha)		
	1964.	1977.	1989.
Eger	1.881	1.424	1.233
Andornaktálya	440	474	379
Demjén	86	94	107
Egerszalók	47	69	212
Felsőtárkány	33	32	36
Kerecsend	63	108	121
Maklár	113	93	113
Nagytálya	107	95	190
Noszvaj	114	108	78
Novaj	148	244	442
Ostoros	388	231	187
Egerbakta	67	48	46
Összesen:	3.487	3.020	3.144
Egerszólát*	-	-	355
Verpelét*	-	-	381
Aldebrő*	-	-	46
Feldebrő*	-	-	119
Mindösszesen:	3.487**	3.020**	4.045

* = a mátraaljai borvidékhez tartoztak

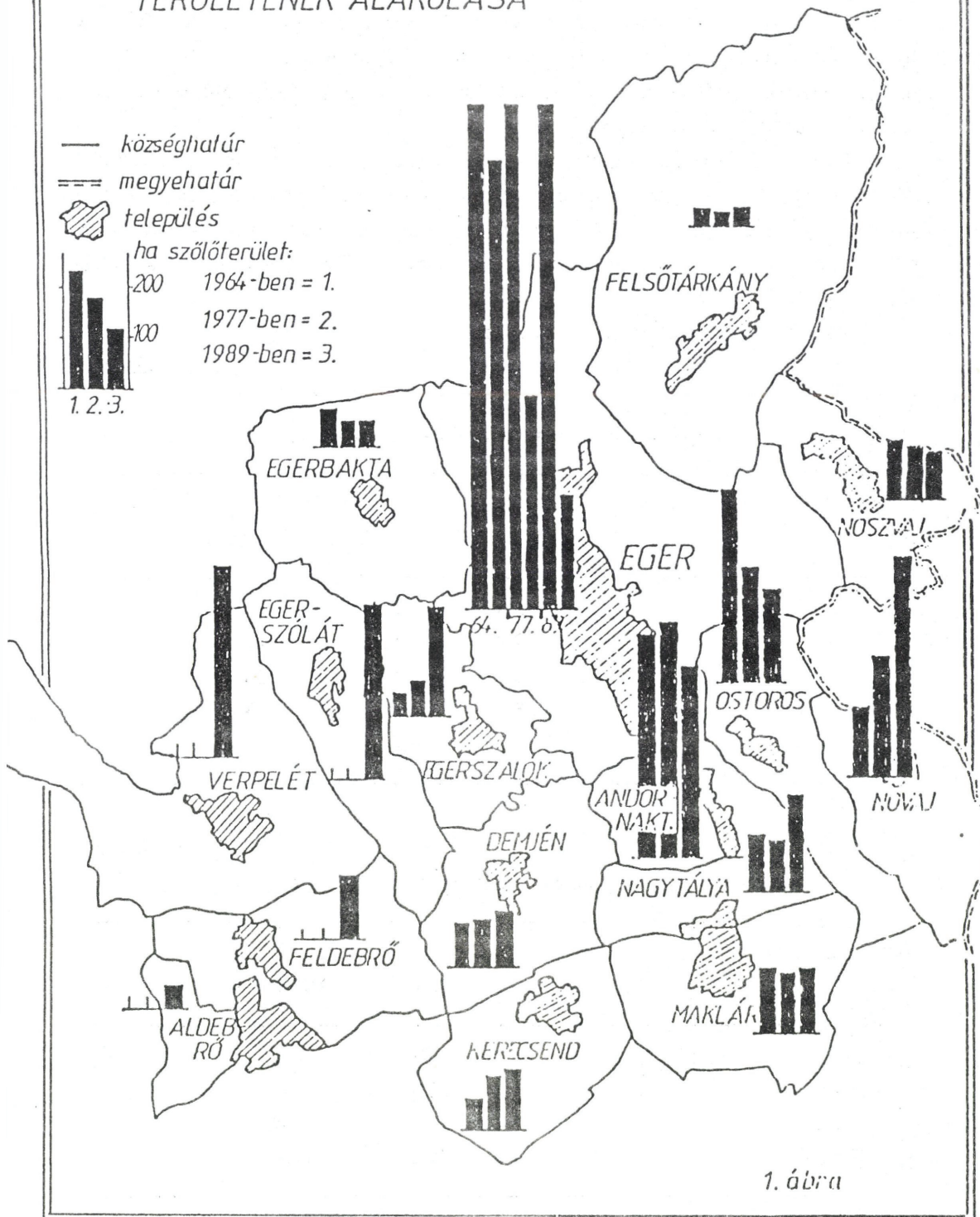
** = Szomolya nélkül, mert a bükkaljai borvidékhez tartozott

Az elemzésből kitűnik, hogy Eger és a 11 község szőlőterületének nagysága összességében némileg csökkent.

Történtek ugyan új telepítések (Demjén, Egerszalók, Novaj, Kerecsend), de sok előregedett szőlőt kellett kivágni (Eger, Andornaktálya, Noszvaj, Ostoros).

A hetvenes évek végén meghirdetett "Bikavér-program" 1000 ha-os vörös szőlő telepítése csak részben valósulhat meg, főként oltvány hiányában. 1982-től a szőlőtermő terület nem csökkent, csak 1986-ban, amikor a rendkívül erős fagykár miatt közel 1000 ha szőlőt kellett kivágni (1. ábra).

AZ ÉGRI, BORVIDÉK KÖZSÉGENKÉNTI SZŐLŐ- TERÜLETÉNEK ALAKULÁSA

1. ábra

Az ábra látványosan mutatja, hogy a közel stagnáló összterületből Eger részesedési aránya rohamosan csökken. A 4 új község csatolása, valamint a községi újabb telepítések a dekoncentráció felé mutatnak. Egyre *gazdaságtalanabb* tehát -- a szőlő szállítási költségének megnövekedésével -- a *beszállítása* a központi felvásárló (Egervin) egri feldolgozó üzemébe.

A viszonylagos területi állandóság mellett szólni kell arról, hogy a vizsgált 25 évben jelentősen megnőtt a fiatal, még nem termő szőlő részesedési aránya. Korábban a borvidék alapját a 25 év feletti, stabilan termő ültetvények képezték. A 60-as évek nagyüzemi telepítései mára már elmúltak 25 évesek, és ezek is kivágásra kerülnek.

Vizsgáljuk meg a 2. és a 3. sz. táblázatot!

2. sz. táblázat

Az egri borvidék megoszlása a szőlők kora szerint

A szőlő kora (év)	A terület megoszlása %		
	1952	1964	1989
0--3	2,8	18,2	12
4--12	7,7	6,7	47
13--25	13,1	8,1	28
25 felett	75,4	37,0	13
Összesen:	100,0	100,0	100,0

3. sz. táblázat

A szőlőterület megoszlása a támaszrendszer állapota szerint

A támaszrendszer	A terület %-ban	
	1964	1989
jó	27	70
közepes	35	20
rossz	38	10
összesen	100	100

Az adatokból pozitív következtetések csak statisztikailag vonhatók le. Valójában megint a gazdaságtalanságra kell rámutatni. Az elmúlt 25 év új telepítéseiben a *támberendezések élettartama* 10--15 év, mert az akác oszlopokat hántolatlanul és impregnátlanul helyezik a földbe, így idő előtt alkorhadnak. Erősen fagyos telek után nem követhető, hogy mely szőlők kerülnek csak a fagykár, és melyek a támberendezés leromlása miatt kivágásra. Az impregnálás technikailag megoldott, Németország Magyarországról vásárol akác-oszlopokat, amelyek szőlőkaró vastagságúak (gazdaságos fafelhasználás), viszont a hántolás és impregnálás miatt élettartamuk 25 év. A gazdaságossági mutatók nálunk is a drágább, de szakszerűen konzervált fa-támberendezés felhasználását sürgetnék, hiszen egy hektár új telepítés ára (1989-es áron) kb. 400.000 Ft, élettartama pedig csak 15 év. Alig hozza be a költségeket.

A szőlő termésátlagai viszont 15--25 év között nem változnak számottevően, hogy a drágább támberendezés költsége ne térülne meg, sőt az igazi hasznot ekkor termelné. Általánossá vált tehát, hogy eresük teljében lévő szőlőket kell kivágni, mert felújításra, karbantartásra nincs lehetőség, illetve a támberendezés teljesen elhasználódott. A sok új telepítés tetemes költséggel jár, csökkenti a termő szőlő arányát. És az eredmény: amíg Magyarországon 1 ha-ra jutó must-termelés 46 hl, addig a régi NSZK területén 120 hl-ben maximálták.

IV. A SZŐLŐTERÜLET ÉS A MEZŐGAZDASÁGI TERÜLET VIZSGÁLATA

A szőlő Eger környékén még mindig nagy kincs, pedig az adatok lehangolóak. Az egri borvidék szőlőterülete az új telepítéseket is beszámítva sem éri el a mezőgazdasági terület 20 %-át, a lehetséges 68 %-kal szemben. Érdekességképpen megemlítem, hogy a hagyományos tökefejes művelésben 1865-ben Eger és környéke mezőgazdasági területének 40,9 %-án szőlőt termelt.

Rendkívül fontos lenne az átszervezés, hiszen az egri borvidék községeinek mezőgazdasági területéből a szőlő, mint intenzív hasznosítási mód, nagy arányban részesedik.

4. sz. táblázat

Az egri borvidék községei szőlőterületének részesedése
a mezőgazdasági területből 1989-ben

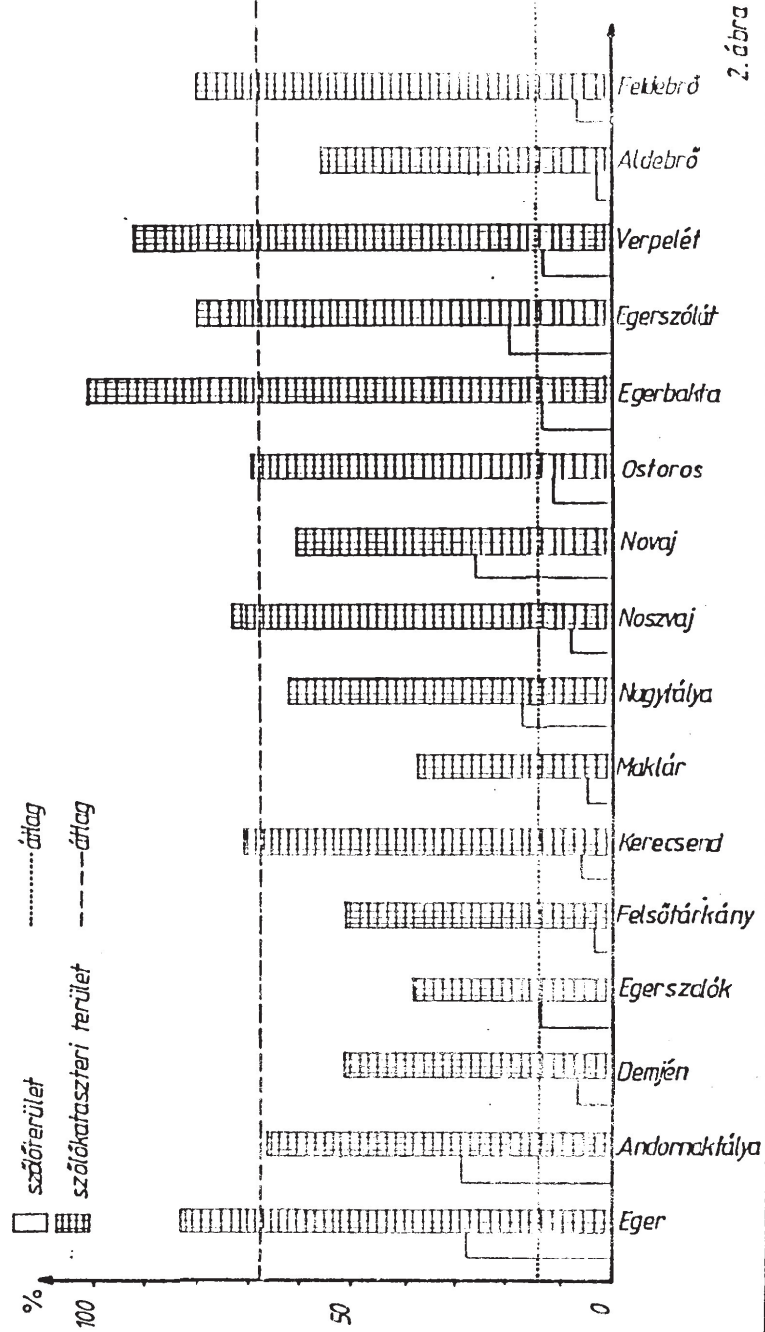
M e g n e v e z é s	(Termő) szőlőterület ha	Mezőgazd. terület ha	%
Eger	1.233	4.418	27,9
Andornaktálya	379	1.316	28,8
Demjén	107	1.558	6,9
Egerszalók	212	1.583	13,4
Felsőtárkány	36	1.045	3,4
Kerecsend	121	2.132	5,7
Maklár	113	2.597	4,3
Nagytálya	190	1.133	16,8
Noszvaj	78	959	8,1
Novaj	442	1.672	26,4
Ostoros	187	1.749	10,7
Egerbakta	46	365	12,6
Egerszólát	355	1.955	18,2
Verpelét	381	3.150	12,1
Aldebrő	46	1.651	2,8
Feldebrő	119	2.081	5,7
Összesen:	4.045	29.364	13,8

Magyarország mezőgazdasági területének nem egészen 2 %-a szőlő. A borvidéken ez hétszeres. Néhány község esetében viszont igen alacsony.

10 % alatt van:	7 község	20 % felett	Eger
10--20 % alatt van:	6 község		és 2 község

A lehetőségek ismeretében ezek a részesedési arányok még kedvezőtlen képet mutatnak (2 sz. ábra).

AZ EGER BORVIDÉK SZŐLŐTERÜLETÉNEK ÉS SZŐLŐKATASZTERI I ÉS II. OSZTÁLYBA SOROLT TERÜLETÉNEK RÉSZESÉDESE A MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETBŐL / KÖZSÉGENKÉNT, 1989-BEN /

2. ábra

Az ábra elemzésekor nyilvánvalóvá válik, hogy a jelenlegi szőlőterület csak bizonyos községeknél éri el a borvidék átlagát, ezek Egerszalók, Egerbakta.

Némileg meghaladja Egerszólát, Nagytálya, Andornaktálya, Eger esetében, a borvidék többi községének szőlőterülete még *az átlag értéket sem éri el*.

Ez bizony igen nagy pazarlása a meglévő termőhelyi adottságoknak. Olyan mezőgazdasági területek, amelyeken más növényi kultúrák nem vagy csak kevésbé gazdaságosan termelhetők, az egységnyi területre jutó legmagasabb termelési értéket tudnák adni, ha szőlőültetvény lenne rajtuk.

Az utóbbi években Egerszólát és Demjén kezdett el telepíteni, de a szőlőkataszteri I. és II. osztályba sorolt területek, tehát a *lehetőség* és a *valóság* között mindenütt óriási a különbség, a kihasználtság minimális.

A borvidék azon községeinek pedig, amelyek szőlőkataszteri átlag feletti fejlesztést tudnának végrehajtani, szinte kizárólag szőlőtermesztéssel kellene foglalkozniuk. Ezek: Eger város, Kerecsend, Noszvaj, Egerbakta, Egerszólát, Verpelét, Feldebrő.

Ahol a mezőgazdasági területnek jelenleg szőlővel hasznosított része 10 % alatt van, mint Demjén, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Noszvaj, Aldebrő, Feldebrő esetében, komolyan felmerül a kérdés, hogy mivel foglalkoztak a mezőgazdasági és községi vezetők az elmúlt évtizedekben és miért? Említhető még Egerbakta is, ahol a jelenleg művelt mezőgazdasági terület 365 ha, kisebb, mint a szőlőkataszteri I. osztályú terület (422 ha).

A szőlőkataszteri felmérés külön feltünteti minden községben a szőlőtelepítésre kiválóan alkalmas, I. osztályú, és alkalmas, II. osztályú területeket.

5. sz. táblázat

Szőlőkataszterbe tartozó területek megoszlása az egri borvidéken 1989-ben

M e g n e v e z é s	I. osztályú ha	II. osztályú ha	Összes I. oszt. az ösz- szes %-ában
Eger	3.591	67	3.658 98
Andornaktálya	764	127	891 86
Demjén	798	19	817 98
Egerszalók	527	94	621 85

Felsőtárkány	493	37	530	93
Kerecsend	528	987	1.515	35
Maklár	416	577	993	42
Nagytálya	631	70	701	90
Noszvaj	702	-	702	100
Novaj	574	424	998	58
Ostoros	1.050	162	1.212	87
Egerbakta	422	-	422	100
Egerszólát	1.548	6	1.554	99
Verpelét	2.762	114	2.875	96
Aldebrő	399	505	905	44
Feldebrő	1.458	160	1.618	90
Összesen:	16.662	3.350	20.012	83

Az adatok elemzése megdöbbentő képet mutat. Az összes szőlőterületet kb. ötszörösére lehetne növelni és ez a terület leggazdaságosabb felhasználása lenne. A kérdés önmagától adódik. Miért nem növekedett mégis a borvidék szőlőterületének nagysága lényegesen az elmúlt 25 évben?

V. NÉHÁNY GONDOLAT AZ ÉRDEKELTSÉGRŐL

A válasz az érdekeltségben rejlik. A szőlő felvásárlási árai az 1980-as évtizedben jelentős változást nem mutattak. Ha megvizsgáljuk a térség legnagyobb felvásárló vállalatának, az Eger-Mátravidéki Borgazdasági Kombinátnak a felvásárlási adatait, a következőket állapíthatjuk meg:

6. sz. táblázat

Az Egervin felvásárlása

Év	Szőlőmennyiség t.	Átlagfok	Átlagár Ft/kg
1988.	42.133	14,80	13,54
1985.	9.833	17,06	12,51
1989.	15.214	15,93	14,31

Ezzel szemben a termelés egyre gazdaságtalanabbá válik, mert az utóbbi 10 évben a szőlő előállítási költségei nagyüzemben 8--10 Ft/kg-ról 14,50--16,50 Ft/kg-ra növekedett. A kistermelésben ennek 80 %-a a reális érték.

Átlagosan vizsgálva: egy termelőszövetkezetnek a szőlő előállítási költsége 15 Ft/kg, és eladhatja 14,- Ft/kg-ért.

A további fejlesztésben ilyen módon nem érdekelt. Figyelembe véve az elmúlt évek költségnövekedéseit, a műtrágyák, a növényvédő szerek, az üzemanyag, a gépalkatrészek árainak emelkedését, a szőlőtermesztés egyre gazdaságtalanabbá vált az egri borvidéken is. Egy tsz sem fejlesztheti csak a szőlőtermesztést, ha nem tudja feldolgozni és eladni.

VI. A SZAKCSOPORT LEHETŐSÉGEI

A termelőszövetkezetek a közösen művelt területek arányát csökkenteni kényszerültek a kézi munkaerő fogyása, valamint a munkabérek és ezek közterhei növekedése miatt. A termelés jelentős része ma már háztájiban, bérművelésben, részes művelésben és egyre inkább szakcsoportos formában történik.

A legnagyobb szakcsoportos telepítések az évtized közepén történtek. Igen népszerű volt a lakosság körében, sokan tekintették a jövőre nézve jó jövedelem kiegészítő lehetőségnek.

Ezek az ültetvények mostanában fordultak termőre. A termelőszövetkezet a szakcsoport-tagoknak biztosítja a nagyüzemi telepítés és művelés összes feltételeit (egybefüggő földterület, talajművelés, oltvány, táंबरendezés, gépi munka, szaktanácsadás). A hiányzó élő munkát és a tőkét, amely a telepítés költsége és az állami támogatás; adják a szakcsoportok tagjai. A szőlő értékesítése általában a termelőszövetkezet felé történik. Ezzel a nagyüzem biztosítja a borászatához szükséges alapanyagot.

Ez az együttműködés jelenleg a legjobb, az említett termelési formák közül, mert a tagok tulajdonosi szemlélete lehetővé teszi az ültetvények életkorának meghosszabbítását, ebből adódóan a gazdaságosságát is növeli. A háztáji, a bér- és a részesművelésnél ez az érdekeltég hiányzik.

A szakcsoportos termelés borvidékünkön mindaddig a termelés fejlesztésének egyetlen lehetősége, amíg a földterületek állami és szövetkezeti tulajdonban vannak. Az esetleges privatizációnál nagyon meggondolandó a termelés-borkészítés-értékesítés modern struktúrájának kialakítása. Ezeket a szőlőtermesztési viszonyokat

figyelembe véve, a minőségi módon megtermelt alapanyag feldolgozottsági fokának növelése, azaz a palackozott minőségi borok piackész árusítása a gazdaságok továbbélésének alapvető feltétele.

Amíg a feldolgozó tevékenység csak a kétszer fejtett bor előállításáig tart, amit a mammutcégek (Egervin, Hungarovin) 20--25 Ft/l áron vesznek, a termelés nem lesz gazdaságos. A tsz-ek közül néhány még a teljes szőlőmennyiséget sem tudja feldolgozni, a termés egy részét szőlőként adja el, és csak a kisebb hányadát dolgozza fel bornak, ezt sem palackozza.

A borvidéken kiemelhető az egerszalóki Vörös Csillag Mg Tsz borászati fejlesztő tevékenysége. Elegendő kapacitást épített ki a teljes termés feldolgozására és tárolására. Jelenleg kétszer fejtett borként értékesíti a teljes termésmennyiséget, de további ászokhordós tárolóteret is létrehozott a borok érlelésére, ami a következő feldolgozottsági fok elérését (palackozás) célozza.

A borvidék jövője szempontjából ez a fajta fejlesztés két okból fontos. Egyik, hogy a piacon minőségi borral megjelenő gazdaság lesz csak olyan tőkeerős, hogy a szőlő felvásárlási árait gazdaságos szinten tudja tartani, tehát a termelőt mindenkor ösztönzi. Másik, hogy az igazán minőségi borok készítésének nem kedvez a százezer hl-es nagyságrend.

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

Elég veszélyes manapság gazdasági összegzést írni, néhány gondolat mégis adódik:

- 1.) Ha a termelő nincs érdekeltté téve, kilép a termelés folyamatból - ez történik.
Az 1989-es gazdasági évben, az állami költségvetés nehézségei miatt, a szőlőtelepítés állami támogatása gyakorlatilag megszűnt. A folyamatban lévő telepítések még megtörténnek, de állami támogatás nélkül további telepítésekre nem vállalkoznak, mivel a költségek óriásiak és nem térülnek meg a szőlők rövid életkora miatt.
- 2.) A hatalmas *felvásárló* cégek minőséget nem tudnak tartani, piacot nem tudnak bővíteni, csak a szőlőárak alacsonyan tartásával élhettek meg, megint a termelő rovására, nincs tehát létjogosultságuk.
- 3.) A kisebb üzemek feldolgozó és tároló kapacitása a mammutcégek miatt nem épült ki megfelelően, de fejleszthető lenne.

Véleményem szerint a szőlő termelése történhet egyénileg, akár privát földterületeken is, de a szakcsoportnál tárgyalt nagyüzemi feltételeket nem szabad háztájivá tenni.

A borkészítés beruházás igényei még magasabbak. A meglévő technológiákat, létesítményeket és a szaktudást mindenképpen be kell építeni a jövő elképzelésekbe.

A néhány ezer hl-es modern, nagyüzemi borkészítés tud gazdaságosan *tartós, jó minőséget* előállítani, hogy az egri bor ismét régi hírnevének örvendjen itthon is és szerte a világban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Antal Dezső--Mercz Árpád--Nagy István: A szőlészet és borászat építményei. Műszaki Kiadó. Bp. 1965.
- Ásvány Ákos: borászatunk technikai - technológiai fejlesztésének fő irányai. Borgazdaság 1977&2.
- Bernát--Bora--Kalász--Kollarik--Matheika: Magyarország gazdaságföldrajza. Kossuth Kiadó. 1986.
- Csepregi Pál: A szőlő metszése. Mezőgazdasági Kiadó. 1982.
- Csizmadia Ernő: Bevezetés az élelmiszergazdaságtanba. Akadémiai Kiadó. Bp. 1974.
- Diófási Lajos: A minőségi borszőlőtermesztés tudományos alapjai. Mezőgazdasági Kiadó. Bp. 1985.
- Egervin Híradó: Értékmentő szüret. Eger, 1989.
- Greskovits Zsuzsanna: Az egri borvidék gazdaságföldrajza. KLTE szakdolgozat. Debrecen, 1979.
- Heves Megyei Tanács: Beszámoló a megye szőlő- és borgazdaságának helyzetéről. Eger, 1989.
- Heves Megyei Tanács: Heves megye községeinek szőlőkataszteri felmérése. Eger, 1988.
- Horváth Sándor--Szegedi Sándor: A szőlő telepítésétől a szüretig. Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 19636.

- Kaiser Géza: Szőlőtermesztésünk fényben és árnyékban. Mezőgazdasági Kiadó. Bp. 1986.
- Lovas Márton: Mezőgazdaságunk fejlődése és távlatai. Közgazdasági Ismeretek. Kossuth Kiadó. 1975.
- Rózsa Gyula: Az egeri történelmi borvidék. Megyei és Városi Statisztikai Értesítő XV/4. 1965.
- Tamás László: A nagyüzemi szőlőtermelés néhány gazdasági kérdése. Akadémiai Kiadó. Bp. 1970.
- Sipos Aladár--Halmai Péter: Válaszúton az agrárpolitika. Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1988.
- Varga László: Bortermelésünk ezeréves történetéből. Heves Megyei Élelmiszergazdaság III. évf. 18.
- Tervezet a szőlő- és gyümölcsstermesztésről, valamint borgazdálkodásunkról szóló 1970. évi 36. törvényerejű rendelet végrehajtásáról rendelkező 40/1970. (XI. 29.) MÉM rendelet módosításáról (1989).